

[Konvence]

Ladislav Hejdánek

This is a part of the original document:

[1997](#)

jedná se o část původního dokumentu:

[1997](#)

- ◆ myšlenkový deník – záznam, česky, vznik: 31. 10. 1997
- ◆ philosophical diary – record, Czech, origin: 31. 10. 1997

[Konvence]

Slovo „konvence“ nemá ve filosofii (ani ve vědách, kde si ovšem – až na výjimky – nadále zachovává svou mimovědeckou povahu) nijak přesný význam; mohli bychom říci, že se ještě nevytvořila či dostatečně neupevnila žádná základnější konvence o významu slova „konvence“. Vzhledem k tomu, že ani pořadatelům zřejmě nešlo o nějaké upřesnění v tomto smyslu, je nanejvýš pravděpodobné, že terén, po němž se budou pohybovat úvahy na tomto setkání, nebude vždycky tak docela týž. Bylo by si proto přát, aby vlastnímu příspěvku předcházelo alespoň stručné vymezení příslušného terénu. Takové vymezení má charakter návrhu jisté konvence, kterou musíme třeba jen ad hoc přijmout, abychom mohli sledovat vlastní výklad. Významnou složkou podobného návrhu je zároveň alespoň předběžné naznačení, v jakém smyslu resp. významu bude užíváno některých důležitějších termínů.

Především tedy, oč mi nepůjde. Nechám zcela stranou otázku jazykových resp. lingválních konvencí, přestože mohou být eventuelně chápány v takové šíři, že zahrnují i celou naši problematiku. To by však znamenalo závažnou změnu tematiky, zejména přesun jejího těžiště. Nepůjde mi ani o sociální a psychologický aspekt konvencí, a to rovněž pro přílišnou šíři takového záměru, zejména však pro metodologický zmatek, který na tomto poli nepřestává panovat a který bychom se musili pokusit nějak překonat, což by nás opět nutně odvádělo od tématu. A konečně mi nepůjde ani – to už je závažné omezení – o to, jak konvence fungují ve filosofickém nebo vědeckém „provozu“, tj. uvnitř filosofii a uvnitř věd jako „myšlenkových (logických) systémů“. Mým záměrem je uvažovat o jednom zásadním rozdílu mezi tím, jak na konvencích závisí samo ustavení určité filosofie nebo určité odborné vědy. První úmluva, kterou tu nabízím alespoň k předběžné akceptaci, záleží v uznání, že navzdory veškerým požadavkům myšlenkové přesnosti a přísnosti, na kterých bychom chtěli třeba sebevíc trvat, je filosofie něco jiného než odborná věda a že ve chvíli, kdy by se snad jednou z odborných věd stala, přestala by eo ipso být filosofií a na její místo by nutně musela nastoupit nějaká jiná myšlenková disciplína, která by charakter speciální vědy neměla a nechtěla mít. To znamená, že se vyhnu každému zkoumání a každé argumentaci v tom směru, s jedinou ovšem výjimkou, a ta je dána odlišným významem konvence pro konstituci (resp. vždy znovu potřebné dějinné rekonstituce) odborných věd na jedné straně a různých filosofii na straně druhé. Veškeré ostatní výjimky budou mít ráz pouhých příkladů.

(Písek, 971031-3.)